

AUTORSKA PRAVA

Kreativne industrije i uloga autorskih i srodnih prava

Autorska i srodna prava danas su temelj razvoja niza poslovnih djelatnosti koja imaju značajan potencijal za stvaranje nove vrijednosti i radnih mjesta. Kako su kreativne industrije, osobito s obzirom na današnje digitalne tehnologije, izložene riziku kopiranja, zaštita autorskih i srodnih prava te odgovor na izazove razvoja tehnologije ima izniman značaj za održavanje i razvoj potencijala kreativnih poduzeća. Uređenje i upravljanje autorskim i srodnim pravima ima značajnu ulogu u određivanju doprinosa i pripadajućih prava različitih sudionika u kreativnim djelatnostima, te u njihovom odnosu prema korisnicima odnosno javnosti.

Autorsko pravo je pravo koje pripada autorima (stvarateljima) djela iz književnog, znanstvenog ili umjetničkog područja a koje im daje isključivo pravo korištenja svog djela, te pravo da svakog drugog od tog korištenja isključe. Pri tome je važno istaći da su predmet autorskog prava izražaji a ne ideje, postupci, metode rada ili matematički koncepti kao takvi.

Autor djela je uvijek fizička osoba koja je djelo stvorila, dok pravna osoba u pravilu autorsko pravo može steći isključivo pravnim poslom. Za razliku od prethodno spomenutih prava (patenta, žiga, i dizajna, koji pripadaju podskupini tzv. industrijskog vlasništva) autoru pripada autorsko pravo samim činom stvaranja autorskog djela i nije potrebno provesti bilo kakav administrativni registracijski postupak. Prava koja pripadaju autoru mogu biti moralna, koja su u pravilu neotuđiva, te imovinska koja mogu biti predmet pravnih poslova.

U autorskom pravu srodna prava ubrajaju se prava umjetnika izvođača, prava proizvođača fonograma, prava proizvođača videograma (audiovizualnih producenata), prava organizacija za emitiranje, prava nakladnika informativnih publikacija, prava proizvođača neoriginalnih baza podataka te pravo nakladnika pisanih izdanja.

Nositelji autorskih i srodnih prava svoja prava mogu iskorištavati individualno i kolektivno, pri čemu je za neka prava način ostvarivanja propisan. Ako se radi o korištenju pojedinačnog autorskog djela, kao što je npr. izdavanje određene knjige, autor može sam ili putem zastupnika sklopiti pojedinačni autorskopравни ugovor i obaviti sve druge potrebne poslove ostvarivanja. Međutim, kada se radi velikom broju djela, koja koristi veliki broj korisnika, autor nije u mogućnosti za svako djelo, sa svakim pojedinim korisnikom, sklopiti pojedinačni ugovor. U takvim slučajevima, prikladnije je kolektivno ostvarivanje prava, gdje organizacija autora ili drugih nositelja prava daje odobrenje za korištenje svih djela te prikuplja i raspodjeljuje naknade autorima ili drugim nositeljima prava prema utvrđenim pravilima raspodjele. Kolektivno ostvarivanje prava obavljaju organizacije nositelja prava koje udovoljavaju zakonskim pretpostavkama za to te posjeduju odgovarajuće odobrenje od nadležnog tijela (u Hrvatskoj je to DZIV). Autorsko pravo traje za života autora i 70 godina nakon njegove smrti, nakon čega djelo ulazi u javnu domenu i može se slobodno koristiti. Srodna prava u pravilu traju 50 godina od izvedbe, izdanja ili priopćavanja javnosti, uz značajnu iznimku trajanja zaštite prava proizvođača neoriginalne baze podataka od 15 godina te prava nakladnika informativnih publikacija od 2 odnosno 10 godina.